De Watersnip in de westelijke Eempolders

Een van de soorten die in oude verhalen over de Eempolders vaak ter sprake komt is de Watersnip. In de 'Avifauna van Midden-Nederland' uit 1971 wordt voor de westelijke Eempolders een dichtheid aan broedparen tussen 5,6 en 10,5 per 100 hectare opgegeven. Dat betekent een totaal aantal in de orde van 100 broedparen voor ons telgebied. Ook broedvogeltellingen in de vroege jaren zeventig geven aan dat er veel Watersnippen broedden. In 'Vogels tussen Vecht en Eem' Jonkers et al. (1987) meldt men al dat deze aantallen drastisch zijn teruggelopen en dat de soort in 1985 zelfs zo goed als verdwenen was als broedvogel. Bij een broedvogeltelling in 1989 (Terlouw & De Wijs 1990) vond men echter nog zeven broedgevallen.

Jan Mooij

De Eempoldertellingen zijn begonnen in 1973 en omvatten dus minstens een deel van deze achteruitgang. Het is interessant om te kijken in hoeverre onze telresultaten overeenkomen met dit beeld. Ook is het natuurlijk mogelijk om te zien hoe het verder is gegaan. In figuur 1 zien we het totale aantal getelde Watersnippen per jaar. In deze grafiek geeft de getrokken lijn de resultaten voor de oorspronkelijke telgebieden: de Noordpolder te Veld en de Maatpolder (Noord), en de Zuidpolder te Veld (Zuid). Vanaf 1984 is ook de Oostermeent (tegenwoordig op kaarten als De Kampen aangeduid) meegeteld; de stippellijn geeft het totaal inclusief de Oostermeent. In het oorspronkelijke telgebied zien we een achteruitgang tot ongeveer 1985, waarna de aantallen schommelen maar meestal op een laag niveau blijven.

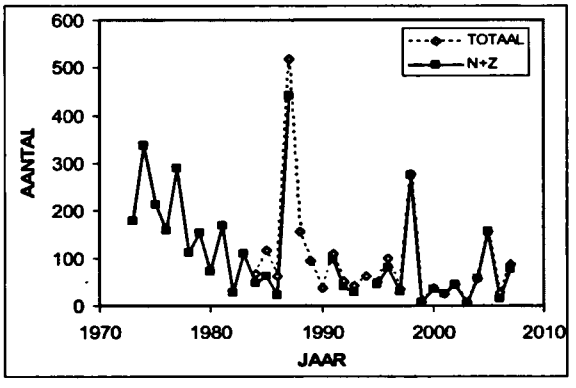

Figuur 1. Totaal aantal getelde Watersnippen per jaar. De getrokken lijn geeft de aantallen zonder de Oostermeent, de stippellijn de totale aantallen.

In figuur 2 zien we hoe de aantallen Watersnippen over het jaar verdeeld waren. Ik heb hierbij een wat ander systeem gebruikt dan tot nu toe. Bij de oude manier berekende ik het gemiddelde over een bepaalde telling. Omdat wij om de veertien dagen tellen verschuiven de teldata van jaar tot jaar, waardoor de datum van een telling maximaal dertien dagen kan verschillen. Zo nu en dan is er in een jaar een zevenentwintigste telling nodig, waarna de datum weer naar voren schuift. Het nieuwe systeem is gebaseerd op decaden, Dat wil zeggen de eerste en tweede tien dagen van een maand en daarna de resterende acht, negen, tien of elf dagen. De aantallen in een decade worden berekend door het gewogen gemiddelde te nemen van de aantallen op de dichtstbijzijnde teldata. Op deze manier compenseren we voor de verschuivende data. Een bijkomend voordeel is dat voor de meeste mensen begin februari een duidelijker aanduiding is dan telling drie. We bekijken periodes van twaalf of (de laatste) elf jaar.

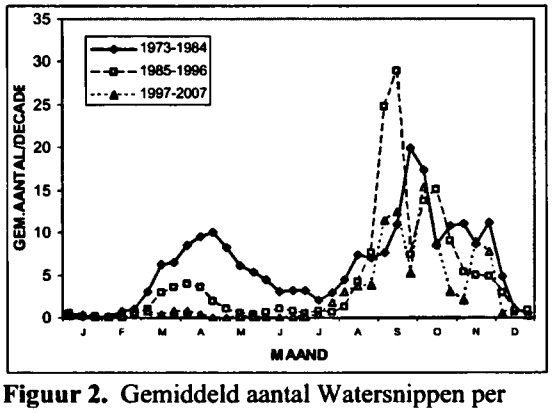

Figuur 2. Gemiddeld aantal Watersnippen per decade voor twee periodes van twaalf jaar en een van elf jaar.

We zien dat er vanaf eind december tot in maart in alle periodes vrijwel geen waarnemingen zijn geweest. De Watersnip is dus zolang wij tellen kennelijk geen echte

wintergast geweest. Eind maart namen vroeger de aantallen door de voorjaarstrek plotseling toe. In de eerste periode bleven er aardige aantallen gedurende de broedtijd, in de tweede periode was er alleen nog maar een veel kleinere trekpiek en in de laatste periode is ook de voorjaarstrek vrijwel verdwenen. De najaarstrek is veel minder gezakt. Hij is altijd hoger geweest dan de voorjaarstrek. In Nederland is de voorjaarstrek gemiddeld ongeveer tien keer zo klein als de najaarstrek. In de polder was dat tot voor enkele jaren ongeveer een factor drie, dus veel meer. De laatste acht jaar is de voorjaarstrek echter veel gezakt dan de najaarstrek.

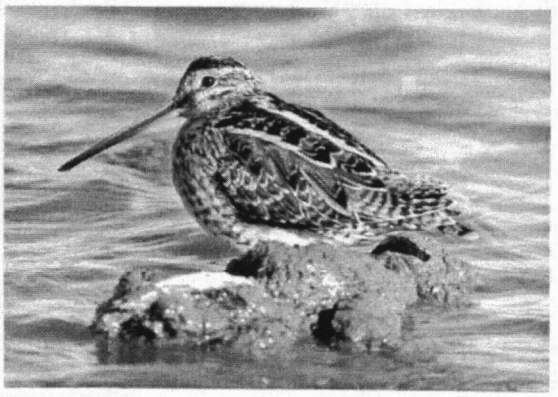

Watersnip Foto: A.C. Zwaga

De aantallen uit inventarisaties die we genoemd hebben, hadden betrekking op broedparen. In de totale telresultaten over een jaar worden ook doortrekkers en wintergasten meegeteld. Om de trend voor de broedvogels te bepalen heb ik de gemiddelde aantallen per telling voor de periode mei-juni berekend. In deze periode is de voorjaarstrek afgelopen en de najaarstrek is nog niet begonnen, zodat we mogen aannemen dat we alleen met broedvogels te maken hebben. De resultaten staan in grafiek 3. We zien een snelle afname tot 1980, daarna schommelen de aantallen tot ongeveer 1996 op een laag niveau. Na 1996 zijn de aantallen te verwaarlozen. Deze resultaten bevestigen het beeld dat de Watersnip in de loop van de jaren zeventig vrijwel is verdwenen, maar dat er daarna toch nog wel wat broedgevallen kunnen zijn geweest.

Het valt op dat bij de inventarisatie in 1989 nog wel broedgevallen werden gevonden, terwijl wij geen enkele Watersnip meer telden. Men moet bedenken dat wij waarnemen vanaf de wegen. Bij een goed gecamoufleerde soort als de Watersnip is de kans dat hij vanuit een auto waargenomen wordt als hij blijft zitten erg klein. Ook is het waarschijnlijk dat de overgebleven broedgevallen in een rustig stuk van de polder lagen, dus ver van de wegen. Als dat zo is vinden wij bij onze tellingen een sterkere achteruitgang dan er in werkelijkheid optreedt. Incidentele waarnemingen, die er ook na 1990 nog zijn, zouden er op kunnen wijzen dat de Watersnip zich als broedvogel in heel kleine aantallen heeft gehandhaafd. Het afgelopen jaar is er waarschijnlijk één broedgeval geweest op een plas-dras gemaakt grasland in het natuurreservaat in de Noordpolder te Veld(bron: Jan Roodhart, beheerder van Natuurmonumenten).

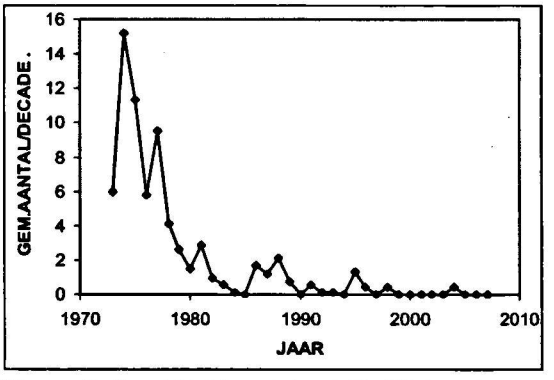

Figuur 3. Gemiddeld aantal getelde Watersnippen voor de periode mei-juni (broedtijd)

Ook uit de presentie blijkt de sterke afname van de Watersnip. De presentie is het aantal tellingen waarbij wij een Watersnip zagen, gedeeld door het totale aantal tellingen.

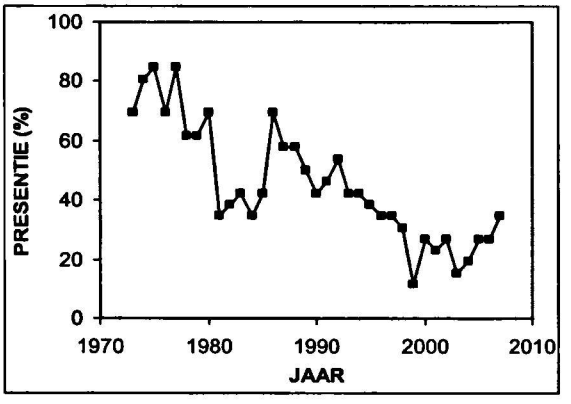

Figuur 4. Presentie van de Watersnip per jaar

Figuur 4 toont dat vanaf 1973 de presentie gemiddeld met 4% per jaar is teruggevallen. De toename rond 1985 is waarschijnlijk voor een belangrijk deel een gevolg van de tellingen

in de Oostermeent. We hebben helaas niet voor alle jaren gedetailleerde gegevens, maar de beschikbare getallen geven aan dat er toen in de Oostermeent relatief vaak Watersnippen werden gezien. De laatste tien jaar blijkt de presentie niet significant meer af te nemen. Ook de getelde aantallen doortrekkers tonen de laatste jaren geen significante verandering.

In het begin van de tellingen zagen we Watersnippen in het hele gebied. Ook in de broedvogelinventarisaties vond men over het hele gebied territoria. Sinds het midden van de jaren negentig zien we echter verreweg de meeste Watersnippen in het telgebied Noord, dus in de Noordpolder te Veld en de Maatpolder. Ook uit de presentie per telgebied blijkt dat sinds die tijd de meeste waarnemingen in Noord plaats vinden. Het lijkt aannemelijk dat de aanwezigheid van het reservaat, met zijn relatief hoge grondwaterstand en daardoor zachte bodem, hierbij een rol speelt.

Geraadpleegde literatuur

Jonkers, D.A., R.A. Kole& J. Taapken 1987. Vogels tussen Vecht en Eem. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum.
Terlouw, R. & R. de Wijs 1990. Weidevogelonderzoek in het landinrichtingsgebied Eemland 1989. Nummer 31. Publikaties DBL, Utrecht.